U 52/2023 rd

Statsrådets skrivelse till riksdagen om kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om standardessentiella patent och om ändring av förordning (EU) 2017/1001

I enlighet med 96 § 2 mom. i grundlagen översänds till riksdagen Europeiska kommissionens förslag av den 27 april 2023 till Europaparlamentets och rådets förordning om standardessentiella patent och om ändring av förordning (EU) 2017/1001, COM(2023) 232 final, samt en promemoria om förslaget.

Helsingfors den 28 september 2023

Näringsminister Wille Rydman

Ledande sakkunnig Tanja Müller

ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET

PROMEMORIA EU/708/2023

15.9.2023

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING OM STANDARDESSENTIELLA PATENT OCH OM ÄNDRING AV FÖRORDNING (EU) 2017/1001

1 Bakgrund

Europeiska kommissionen gav den 27 april 2023 ett förslag (COM(2023) 232 final) till Europaparlamentets och rådets förordning om standardessentiella patent (nedan SEP-förordningen). Utöver den nya regleringen avses Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1001 om EU-varumärken bli ändrad genom förordningen. Förslaget till förordning ingår i ett mer omfattande patentpaket av totalt sex förordningsförslag. Utöver regleringen av standardessentiella patent föreslår kommissionen ny reglering av tvångslicensiering av patent och ändringar i regleringen av tilläggsskydd. Den ökade betydelsen av immateriella rättigheter i EU ligger till grund för förslagen. Särskilt patent, som utgör kritisk immateriell egendom, anses ha en avgörande roll i bland annat att öka grön innovation.

Med standardessentiella patent avses patent som skyddar teknik som inkluderas i en teknisk standard. Standardessentiella patent är i det avseendet essentiella att tillverkningen av en produkt enligt en standard förutsätter användning av uppfinningar som är skyddade av patent. Eftersom det krävs en bred implementering av och tillgång till standarder för att de ska lyckas kräver standardutvecklingsorganisationerna vanligtvis att de innehavare av standardessentiella patent som deltar i utveckling av standarder förbinder sig att bevilja användningsrätt, dvs. licensiera, dessa patent på rättvisa, rimliga och icke-diskriminerande villkor till dem som väljer att använda standarden (nedan FRAND-villkor). Ett FRAND-åtagande är ett frivilligt avtalsåtagande som innehavaren av det standardessentiella patentet gör till förmån för tredje part, som dock oftast är en förutsättning för att patenthavarens uppfinning inkluderas i standarden.

Kommissionen publicerade den 25 november 2020 en ny handlingsplan för immateriella rättigheter (kommissionens yttrande COM(2020) 760 final), vars syfte är att hjälpa företag, särskilt små och medelstora företag, att utnyttja sina uppfinningar och skapelser på bästa möjliga sätt och säkerställa att de också genererar ekonomisk och samhällelig nytta. I handlingsplanen konstateras det att licensiering av standardessentiella patent ofta är en besvärlig och kostsam helhet både för patenthavarna och användarna av standarden. Då betydelsen av standardessentiella patent ökar behövs det enligt kommissionen ett mycket mer tydligt och förutsägbart licensieringssystem än nu, som snarare uppmuntrar till uppriktigt förda förhandlingar i stället för rättstvister. Standardessentiella patent har en central roll i synnerhet i utvecklingen av 5G-teknik och sakernas internet (IoT). Till exempel anknyter över 95 000 enskilda patent och patentansökningar till underlaget för 5G-tekniken. Digital integrering av objekt, enheter, sensorer och vardagliga varor, vars tillämpningar varierar från bilar försedda med nätverksanslutningar, hälso- och sjukvård och energi till smarta städer, förutsätter driftskompatibla lösningar som baserar sig på standarder. Enligt kommissionen är det i detta sammanhang mycket viktigt att licensieringen av standardessentiella patent regleras genom stabila, välfungerande och rättvisa bestämmelser.

Förslaget om SEP-förordningen kompletterar den standardiseringsstrategi (COM(2022) 31 final, 2.2.2022) som kommissionen publicerade i februari 2022, med vilken man strävar efter att förstärka EU:s roll som en global fastställare av standarder, och de horisontella riktlinjer som

gäller samarbetsavtal (C(2023) 3445 final, 1.6.2023), där anvisningar ges åt standardiseringsorganisationer om hur de kan bedöma efterföljandet av EU:s konkurrensbestämmelser vad gäller standardiseringsavtal. I nuläget finns det inga särskilda EU-bestämmelser eller nationella bestämmelser om standardessentiella patent med undantag av vissa särskilda anvisningar eller domstolsbeslut som gäller konkurrenslagstiftningen.

2 Förslagets syfte

Det allmänna målet med SEP-förordningen är att 1) säkerställa att slutanvändare drar nytta av produkter som bygger på den senaste standardiserade tekniken, 2) göra EU attraktivt för innovation och utveckling av standarder och 3) säkerställa att både EU:s innehavare och användare av standardessentiella patent är innovativa inom EU, tillverkar och säljer produkter inom EU och är konkurrenskraftiga på globala marknader.

Förordningen syftar till att förbättra licensiering av standardessentiella patent genom att angripa orsakerna till ineffektiv licensiering, såsom otillräcklig insyn i fråga om standardessentiella patent, FRAND-villkoren och licensiering i värdekedjan samt begränsad användning av tvistlösning utom domstol i tvister som rör FRAND-villkor, och således uppmuntra europeiska företag att delta i standardiseringsprocessen och implementera sådan standardiserad teknik på bred front, särskilt inom sakernas internet. Förordningen syftar till att säkerställa en effektiv licensiering av standardessentiella patent, underlätta laglig tillgång till standarderna och främja ett bredare antagande av standarder.

3 Förslagets huvudsakliga innehåll

Den av kommissionen föreslagna nya SEP-förordningen innehåller mycket detaljerade bestämmelser om registrering av standardessentiella patent, anmälan av standarder och sammanlagda royaltybelopp, förfarandet för utvärdering av essentialitet rörande registrerade standardessentiella patent, förfarandet för fastställande av FRAND-villkor för en licens till ett standardessentiellt patent (s.k. förlikningsförfarande) samt inrättande av ett kompetenscentrum vid Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet (EUIPO). Genom förordningen avses öppenheten ökas vad gäller licensiering av standardessentiella patent genom att göra befintlig information av relevans för standardessentiella patent tillgänglig för alla berörda parter på ett centraliserat och systematiskt sätt. Kommissionen föreslår dessutom särskilda bestämmelser för att beakta mikroföretags samt små och medelstora företags särskilda behov.

Enligt förslaget ska förordningen (EU) 2017/1001 (den s.k. varumärkesförordningen) ändras så att EUIPO och dess generaldirektör befullmäktigas att utföra uppgifter i enlighet med SEP-förordningen.

3.1 SEP-förordningens tillämpningsområde

Förordningen ska enligt förslaget tillämpas på standardessentiella patent som är i kraft i en eller flera medlemsstater och som är essentiella för en standard som offentliggjorts efter denna förordnings ikraftträdande av ett standardiseringsorgan, till vilken patenthavaren har gett FRAND-åtaganden och som inte omfattas av en policy för royaltyfria immateriella rättigheter. Förordningen avses också bli tillämpad på standarder eller delar av standarder som offentliggjorts före dess ikraftträdande, om ineffektiv licensiering av relevanta standardessentiella patent allvarligt snedvrider den inre marknadens funktion. Som exempel anger kommissionen 4G-standarderna, som många IoT-tillämpningar utgår från. Sådana standarder avser kommissionen fastställa genom en delegerad förordning efter att SEP-förordningen trätt i kraft.

Ett patent ger innehavaren ensamrätt att hindra tredje man från att utan innehavarens samtycke använda uppfinningen endast i den jurisdiktion för vilken det har meddelats. Därför regleras patenttvister av nationell patentlagstiftning och civilrättsliga förfaranden samt verkställighetslagstiftning som harmoniserats genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/48/EG om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter (ett s.k. genomförandedirektiv). SEP-förordningen bör inte påverka förfaranden för att bedöma giltighet av och intrång i patent.

I unionen vägleds fastställandet av standarder och tillämpningen av konkurrenslagstiftningens bestämmelser om skyldigheter i fråga om FRAND-villkor för standardessentiella patent av de horisontella riktlinjerna och domstolens dom i mål C-170/13, *Huawei mot ZTE,* år 2015. SEP-förordningen avses inte begränsa tillämpningen av nationella konkurrensbestämmelser.

3.2 Kompetenscentrumet som ska inrättas vid Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet (EUIPO)

Enligt förslaget till förordning ska ett kompetenscentrum inrättas vid Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet (EUIPO). Via kompetenscentrumet ska databaser, ett register, förfaranden för kontroll av standardessentiella patents nödvändighet och förfaranden för fastställande av FRAND-villkor administreras. Kompetenscentrumet avses också tillhandahålla utbildning, stöd och allmänna råd om standardessentiella patent till små och medelstora företag samt öka medvetenheten om licensiering av standardessentiella patent. I enlighet med de allmänna principerna och målen om öppenhet, delaktighet och tillgång till europeisk standardisering bör det centraliserade registret offentliggöra information om antalet standardessentiella patent som är tillämpliga på en standard, innehavarna av relevanta standardessentiella patent och de delar av standarden som omfattas av standardessentiella patent. Registret och databasen för standardessentiella patent avses innehålla information om relevanta standarder, produkter, processer, tjänster och system där standarden implementeras, standardessentiella patent som är i kraft i EU, standardvillkor för licensiering av standardessentiella patent på ett rättvist, rimligt och icke-diskriminerande sätt och dessa patents essentialitet.

EUIPO, som grundades 1994, sköter EU-rättigheterna för varumärken och formgivning, Europeiska observatoriet avseende intrång i immateriella rättigheter och databasen över anonyma verk. Ämbetsverket har för närvarande inga uppgifter i anslutning till patenträttigheter.

3.3 Registret för standardessentiella patent och essentialitetskontroller

Förslaget till förordning innehåller detaljerade bestämmelser om de förfaranden som gäller anmälan av standarder och sammanlagda royaltybelopp, registrering av standardessentiella patent och expertutlåtanden om sammanlagd royalty samt om den information som ska ingå i kompetenscentrumets register och databaser. Enligt förslaget ska en avgift tas ut för registrering.

Enligt förslaget inleds processen för registrering av standardessentiella patent när bidragande aktörer eller användare anmäler en standard och/eller sammanlagda avgifter (”sammanlagd royalty”) för en standard samt specifika användningar av standarden till kompetenscentrumet. Kompetenscentrumet offentliggör ett meddelande där innehavare av standardessentiella patent uppmanas att registrera sig. Patenthavarna har sex månader på sig att registrera sitt standardessentiella patent efter att kompetenscentrumet har offentliggjort en anmälan om en viss standard. Patenthavarna kan inte säkerställa skyddet av sina patent eller begära royalties eller skadestånd för patenten i fråga förrän registreringen har genomförts. Målet med registreringsskyldigheten är att uppmuntra till registrering av patenten och att säkerställa rättslig förutsebarhet för användarna i fråga om standardessentiella patent för standarden. Reglerna är anpassade efter

det faktum att standardessentiella patent kan beviljas av ett patentverk även efter sexmånadersperioden och att alla tillämpningar av en standard kanske inte är kända när standarden offentliggörs. Ett standardessentiellt patent får strykas ur registret endast om det har upphört att gälla, har ogiltigförklarats eller befunnits icke-nödvändigt för den aktuella standarden.

Informationen som registrerats om standardessentiella patent avses inte bli kontrollerad. För att säkerställa registrets kvalitet och förhindra eventuellt missbruk föreslår kommissionen essentialitetskontroller för standardessentiella patent. Enligt förslaget ska essentialitetskontroller utföras årligen på stickprovsbasis och endast en kontroll per patentfamilj. Det är en mycket svår teknisk uppgift att avgöra huruvida ett patent är nödvändigt för en standard. Därför föreslår kommissionen att essentialitetskontrollerna av de standardessentiella patent som registrerats ska utföras av oberoende utvärderare som besitter expertis på det relevanta tekniska området. För essentialitetskontrollerna avses en avgift uppbäras av de patenthavare vars standardessentiella patent kontrolleras, och av användarna som begär sådana kontroller.

3.4 Särskilda bestämmelser rörande små och medelstora företag

Enligt kommissionens förslag ska rabatterade avgifter gälla för små och medelstora företag exempelvis i fråga om registret för standardessentiella patent. Dessutom föreslår kommissionen att vid förhandlingar om licensiering av ett standardessentiellt patent med mikroföretag eller små och medelstora företag måste innehavare av standardessentiella patent överväga att erbjuda dessa företag mer gynnsamma FRAND-villkor.

3.5 Förfarandet för fastställande av FRAND-villkor

I förslaget föreslås en mekanism för tvistlösning utom domstol för fastställande av FRAND-villkor. Avdelning VI i förslaget (artikel 34–58) innehåller bestämmelser för fastställande av FRAND-villkor. Förfarandet för fastställande av FRAND-villkor måste inledas av innehavaren av det standardessentiella patentet innan talan om intrång i ett standardessentiellt patent väcks vid medlemsstatens behöriga domstol. På motsvarande sätt ska användaren av standardessentiella patent inleda förfarandet för fastställande av FRAND-villkor innan en begäran om fastställande eller bedömning av FRAND-villkoren för användningsrätten, dvs. en licens, till ett standardessentiellt patent lämnas till den behöriga domstolen i medlemsstaten. Det är fråga om ett obligatoriskt förlikningsförfarande innan en rättegång i en licenstvist inleds vid en europeisk domstol. Fastställande av FRAND-villkor kan också inledas av en av parterna frivilligt för att lösa tvister rörande FRAND-villkor. Syftet med förslaget är att förenkla och påskynda förhandlingarna om FRAND-villkoren samt att minska kostnaderna för parterna.

Skyldigheten att inleda ett förfarande för fastställande av FRAND-villkoren före domstolsförfarande bör enligt förslaget inte inverka skadligt på ett effektivt skydd av parternas rättigheter. En part som åtar sig att följa resultatet av fastställandet av FRAND-villkor, medan den andra parten inte åtar sig det, avses ha rätt att väcka talan vid den behöriga nationella domstolen i avvaktan på hur fastställandet av FRAND-villkoren utfaller. Dessutom bör båda parterna kunna begära ett interimistiskt föreläggande av ekonomisk art vid den behöriga domstolen. I de nationella system som kräver att talan väcks i ärendet i sak som förutsättning för yrkande på interimistiska åtgärder av ekonomisk art, bör det vara möjlig att väcka en sådan talan men parterna bör yrka att ärendet vilandeförklaras under fastställandet av FRAND-villkor.

Enligt förslaget ska varje part kunna välja om den vill delta i förfarandet för fastställande av FRAND-villkor och åta sig att följa resultatet av det. Om en part inte svarar på en begäran om fastställande av FRAND-villkor eller inte åtar sig att följa resultatet av fastställandet, bör den andra parten kunna begära att fastställandet av FRAND-villkor antingen avslutas eller ensidigt

fortsätts. En sådan part bör inte kunna utsättas för rättstvister under fastställandet av FRAND-villkor.

Förfarandet för fastställande av FRAND-villkor får pågå högst nio månader, om inte parterna avtalar om annat. Om parterna vid förfarandets slut fortfarande inte har kommit överens lägger förlikaren fram ett slutligt förslag där denne rekommenderar FRAND-villkor. Parterna kan antingen godta eller avvisa förlikarens förslag. Om en part före eller under fastställandet av FRAND-villkor söker en lösning i en licenstvist i en jurisdiktion utanför unionen, avses förlikaren eller, om ingen sådan har utsetts, kompetenscentrumet kunna avsluta förfarandet på begäran av den andra parten. Enligt förslaget ska förfarandet administreras av Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet EUIPO, och kompetenscentrumet som ska inrättas vid EUIPO ska bland annat upprätta en förteckning över förlikare som uppfyller de fastställda kriterierna rörande kompetens och oberoende. Förlikarna ska vara neutrala personer med omfattande erfarenhet av tvistlösning och god förståelse av de ekonomiska aspekterna av licensiering på FRAND-villkor.

3.6 Delegering av befogenheter till kommissionen

Genom förordningen ges kommissionen behörighet att anta delegerade akter och genomförandeakter.

Enligt förslaget ska kommissionen ges befogenheter att anta delegerade akter i enlighet med artikel 290 i EUF-fördraget, där det fastställs vilka uppgifter som ska registreras i registret för standardessentiella patent (artikel 4.5), sådana standarder eller delar av dem som har offentliggjorts innan denna förordning träder i kraft och sådana relevanta användningsfall för vilka standardessentiella patent kan registreras på grundval av att ineffektiv licensiering av relevanta standardessentiella patent allvarligt snedvrider den inre marknadens funktion (artikel 66) och sådana standarder eller delar av dem eller användningsfall av standarder för vilka kommissionen konstaterar att det inte finns några betydande svårigheter eller ineffektiviteter i licensieringen av standardessentiella patent som påverkar den inre marknadens funktion (artikel 1.4).

Enligt förslaget ska kommissionen ges befogenheter att anta genomförandeakter i enlighet med artikel 291 i EUF-fördraget, där man fastställer villkoren för tillgång till databasen över standardessentiella patent, inbegripet avgifter för sådan tillgång, eller för registreringsbevis och bestyrkta kopior från databasen eller registret (artikel 6.6), registreringsavgiften för standardessentiella patent (artikel 20.6), detaljerade krav på valet av utvärderare och förlikare samt den arbetsordning och uppförandekod som ska tillämpas på förlikarna (artikel 26.5) samt fastställer enligt vilka metoder man väljer ett stickprov av standardessentiella patent för essentialitetskontroller, enligt vilka utvärderarna och referentbedömarna utför sådana essentialitetskontroller (artikel 29.1). Kommissionen avses även få befogenheter att anta genomförandeakter för att fastställa de administrativa avgifterna och avgifterna för expertutlåtanden om sammanlagd royalty, utvärderare och förlikare, samt de belopp som ska debiteras och betalningsmetoden (artikel 63).

4 Förslagets rättsliga grund och förhållande till proportionalitets- och subsidiaritetsprincipen samt rättsaktens form

Rättslig grund

Förslagets rättsliga grund är artikel 114 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), enligt vilken Europaparlamentet och rådet ska besluta om åtgärder för tillnärmning av sådana bestämmelser i lagar och andra författningar i medlemsstaterna som syftar till att upprätta den inre marknaden och få den att fungera.

Enligt artikel 114 i EUF-fördraget antar rådet förslaget med kvalificerad majoritet tillsammans med Europaparlamentet i vanlig lagstiftningsordning. Enligt EU-domstolens etablerade uppfattning kan en rättsakt godkännas på basis av artikel 114 i EUF-fördraget endast om det av den objektivt och i realiteten framgår att dess syfte är att förbättra förutsättningarna för förverkligande av en inre marknad och verksamheten på den. Om denna förutsättning uppfylls ger artikel 114 i EUF-fördraget unionens lagstiftare en omfattande prövningsrätt i valet av de tillnärmnings- och harmoniseringsåtgärder som behövs i varje enskilt fall.

Enligt kommissionen är artikel 114 i EUF-fördraget den korrekta rättsliga grunden för den föreslagna förordningen, eftersom dess syfte är att förbättra förutsättningarna för förverkligande av en inre marknad och verksamheten på den. Initiativet syftar bland annat till att säkerställa en effektiv licensiering av standardessentiella patent, underlätta laglig tillgång till standarderna och främja ett bredare antagande av standarder. Enligt statsrådets preliminära bedömning är den rättsliga grund som kommissionen föreslår ändamålsenlig.

Rättsaktens form

Kommissionen anser att den föreslagna författningen ska ha formen av en förordning, eftersom målen enligt förslaget inte kan uppnås genom ett direktiv. En förordning är direkt tillämplig bland annat så att Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet (EUIPO) ges befogenhet att förvalta ett register över standardessentiella patent och inrätta ett gemensamt förfarande för fastställande av FRAND-villkor för att säkerställa enhetlighet i hela EU och ge större rättslig förutsebarhet. EU-omfattande regler om öppenhet avseende standardessentiella patent och FRAND-villkor skulle ha en harmoniserande effekt inom EU, vilket skulle underlätta arbetet för de nationella domstolarna, liksom för den enhetliga patentdomstolen som precis har inlett sin verksamhet. Statsrådet förenar sig med kommissionens ståndpunkt angående att rättsaktens form ska vara förordning.

Subsidiaritetsprincipen

Kommissionens förslag till förordning omfattas av unionens och medlemsstaternas delade befogenheter. Enligt subsidiaritetsprincipen (artikel 5.3 i FEU) verkar unionen inom sektorer som inte hör till dess enskilda befogenheter endast om och till den del som målet för de planerade åtgärderna inte kan uppnås i tillräcklig utsträckning i medlemsstaterna och om målet på grund av den planerade verksamhetens omfattning eller effekter bättre kan uppnås på unionsnivån. Bedömningen av hur subsidiaritetsprincipen följs fokuserar på målen för den planerade verksamheten.

Kommissionen anser att medlemsstaterna, på grund av att kostnaderna mångdubblas, inte på ett tillräckligt sätt kan uppnå målen med den föreslagna förordningen, såsom ökad öppenhet rörande licensiering av standardessentiella patent och tillhandahållande av en effektiv mekanism för lösning av tvister om FRAND-villkor, utan de kan bättre uppnås på unionsnivå på grund av verksamhetens omfattning och effekter. Kommissionen anser således att förslaget överensstämmer med subsidiaritetsprincipen i enlighet med artikel 5 i FEU.

Statsrådet förenar sig med kommissionen bedömning om att åtgärder på unionsnivå förutsätts för att uppnå målen med den föreslagna förordningen. Med beaktande av att licensiering av standardessentiella patent vanligtvis är gränsöverskridande verksamhet för staterna kan målen med förordningen inte uppnås genom åtgärder på en nationell, regional eller lokal nivå.

Proportionalitetsprincipen

Enligt proportionalitetsprincipen som fastställs i artikel 5 i fördraget om Europeiska unionen (FEU) ska unionens åtgärder inte gå utöver vad som är nödvändigt för att nå målen i fördragen. Kommissionen anser att förslaget är i enlighet med proportionalitetsprincipen, eftersom det begränsas till vad som är behövligt för ökad öppenhet rörande licensiering av standardessentiella patent och tillhandahållande av en effektiv mekanism för lösning av tvister om FRAND-villkor. Kommissionen har i sin konsekvensbedömning granskat alternativa författningslösningar och behandlat deras eventuella effekter. Kommissionen anser att de föreslagna åtgärderna på unionsnivå är effektiva och besparar intressentgrupperna och medlemsstaterna kostnader.

Enligt statsrådets preliminära bedömning är de åtgärder som kommissionen föreslår inte till alla delar i enlighet med proportionalitetsprincipen. Kommissionen föreslår mycket detaljerade och komplicerade specialbestämmelser för en bransch som länge har varit beroende av allmänna patent-, avtals- och konkurrensbestämmelser. Statsrådet fäster särskild uppmärksamhet vid begränsningarna i de grundläggande rättigheterna som följer av initiativet, och som inte står i rätt proportion till de mål som eftersträvas, dvs. ökad öppenhet rörande licensiering av standardessentiella patent och tillhandahållande av en effektiv mekanism för lösning av tvister om FRAND-villkor. Statsrådet anser at målen med förslaget kan uppnås genom en lättare reglering och ett förfarande för fastställande av FRAND-villkor som baserar sig på frivillighet eller som pågår en mycket kortare tid än den maximala tid som kommissionen föreslår.

5 Förslagets konsekvenser

Kommissionen publicerade en konsekvensbedömning om förslaget till förordning den 27 april 2023 (kommissionens arbetsdokument, SWD(2023) 124 final), där olika alternativ för att uppnå de allmänna målen med förslaget granskas. De nationella konsekvenserna av förslaget har preliminärt bedömts på grundval av kommissionens konsekvensbedömning och samråd med intressentgrupper. Konsekvenserna för Finland och finländska aktörer bedöms närmare när förslaget till förordning framskrider.

Statsrådet anser att förslaget till förordning är betydande med avseende på Finland och finländska aktörer, eftersom finländska Nokia äger cirka 50 procent av de europeiska standardessentiella patenten. Enligt kommissionens nytto- och kostnadsbedömning är Finland en av de tre medlemsstater, vars företag inte får någon nettofördel av det nu föreslagna systemet för standardessentiella patent. Statsrådet fäster uppmärksamhet vid att kommissionens konsekvensbedömning inte innehåller en tillräcklig bedömning av konsekvenserna för innovationsverksamheten och viljan att delta i utveckling av globala standarder på grund av den betydande regleringsbördan som den föreslagna nya regleringen orsakar i synnerhet innehavare av standardessentiella patent. I konsekvensbedömningen bedöms inte heller konsekvenserna av det föreslagna obligatoriska förlikningsförfarandet på behandlingen av tvister angående licensiering av standardessentiella patent på global nivå. Framgångsrika standarder baserar sig på högteknologi, som förutsätter betydande investeringar i forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet. Eftersom särskilt mobilkommunikationstekniker är långt standardiserade kan kommissionens förslag till förordning ha en betydande negativ inverkan på utvecklingen av 5G- och 6G-tekniker i Finland och Europa.

Enligt statsrådets preliminära bedömning förutsätter kommissionens förslag inga ändringar i den nationella lagstiftningen. EU:s förordningar är direkt tillämplig nationell rätt och förordningarna kräver i regel inte att en rättsakt införlivas med nationell lagstiftning.

SEP-förordningen har inga konsekvenser för EU:s eller medlemsstaternas budgeter, eftersom det föreslagna systemet för standardessentiella patent i sin helhet avses bli finansierad genom användaravgifter.

Kommissionens konsekvensbedömning

Enligt kommissionens konsekvensbedömning blir nettofördelen av systemet för standardessentiella patent cirka 24,5 miljoner euro per år. Största delen av fördelarna, uppskattningsvis cirka 24 miljoner euro, kommer de europeiska företagen som använder standarderna till godo, medan merparten av kostnaderna för systemet drabbar innehavarna av standardessentiella patent, som mest finns utanför Europa. Geografiskt fördelar sig kostnaderna och fördelarna mellan medlemsstaterna i EU så att alla andra medlemsstater förutom Finland, Sverige och Luxemburg gynnas av förslaget. Uppskattningsvis 75 procent av nettofördelarna av systemet för standardessentiella patent kommer tyska, italienska och franska företag till godo.

Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet (EUIPO) har bedömt att kostnaderna för inrättande av det föreslagna kompetenscentrumet och registret för standardessentiella patent uppgår till cirka 2,4 miljoner euro och verksamhetskostnaderna till cirka 2 miljoner euro (med undantag av tjänster från externa experter, såsom förlikare). Kostnaderna består i huvudsak av avgifter för registrering av standardessentiella patent och arvoden åt utvärderare av essentialitet rörande standardessentiella patent. Kostnaderna uppskattas vara större under de första åren då man förväntar sig att uppskattningsvis 72 000 patentfamiljer ska registreras och essentialitetskontroller för 14 500 standardessentiella patent ska genomföras. Under de följande åren förväntas antalet registreringar och essentialitetskontroller minska till 10 procent av antalet de första åren. Under verksamhetsperioden behövs det enligt EUIPO:s uppskattning i medeltal cirka 30 anställda på heltid till kompetenscentrumet under de första åren och cirka 10 anställda på heltid under de följande åren.

Enligt den marknadsanalys som gjorts i konsekvensbedömningen är uppskattningsvis två procent av de gällande patenten standardessentiella patent. Av dessa anknyter 90 procent till mobilteknologi (till exempel 4G, 5G och WiFi), fem procent till datorteknik, två procent till audiovisuella branschen och resterande tre procent till maskin-, mätnings-, halvledar- eller läkemedelsteknik eller optisk teknik. Antalet standardessentiella patent uppskattades globalt vara cirka 75 000 patentfamiljer år 2021. Av dessa ägs ungefär en tredjedel av kinesiska företag, 19 procent av amerikanska företag, 15 procent av europeiska företag och 11 procent av japanska företag. Finländska Nokia äger cirka 50 procent och svenska Ericsson cirka 30 procent av de standardessentiella patent som ägs av europeiska företag. Dessa två företag investerade sammanlagt åtta miljarder euro i forsknings- och utvecklingsverksamhet år 2021. Nederländska Philips och tyska Siemens äger sammanlagt cirka 10 procent av de standardessentiella patent som ägs av europeiska företag. Resterande 10 procent fördelas mellan cirka 27 företag, till vilka hör teleföretag som Deutsche Telekom, Teliasonera och Telecom Italia, företag inom maskinteknik, såsom Bosch, och forskningsinstitut. Det saknas detaljerad information om antalet företag som fått rätt att använda, dvs. licens för, standardessentiella patent, men enligt konsekvensbedömningen var antalet potentiella standardanvändare (m.a.o. licensierare av standardessentiella patent) globalt sett cirka 47 500 år 2022, varav cirka 3 800 inom EU:s område.

Enligt konsekvensbedömningen fanns det endast några små och medelstora företag bland de europeiska innehavarna av standardessentiella patent. Cirka 85 procent av de 3 800 potentiella användare som specificerats i konsekvensbedömningen är små och medelstora företag. Innovativa små och medelstora företag har redan tagit fram ett flertal tillämpningar där exempelvis mobilkommunikations-, WiFi- och NFC-standarder används.

I konsekvensbedömningen konstateras det att många användare inte har någon licens för standardessentiella patent i nuläget. Därför är det osäkert hur förslaget kommer att påverka tillgången på standardenliga produkter. Konsekvenserna för priserna på licens för standardessen-

tiella patent är också okända. Det är möjligt att fler företag än tidigare tar licens för standardessentiella patent, vilket ökar kostnaderna för dem som använder standarderna och licensintäkterna för innehavarna av standardessentiella patent. Det är också möjligt att det föreslagna systemet leder till lägre licensavgifter än tidigare, vilket minskar kostnaderna för användarna och licensintäkterna för innehavarna av standardessentiella patent. Konsekvenserna för konsumentpriserna beror för sin del på den konkurrens som råder på produktmarknaden i fråga, eftersom ändringar i licensavgifterna i en eller annan riktning inte nödvändigtvis märks i konsumentpriserna.

Enligt kommissionens konsekvensbedömning påverkas användarnas innovationsverksamhet positivt av att osäkerheten rörande kostnaderna och de rättsliga åtgärderna minskar. Skäliga licensieringskostnader och snabbare licensförhandlingar påverkar för sin del innovationsverksamheten hos innehavare av standardessentiella patent på ett positivt sätt. I konsekvensbedömningen anses det vara sannolikt att den uppmuntrande effekten på innovationsverksamheten av rättigheterna rörande standardessentiella patent fortsätter också efter inrättandet av det föreslagna systemet för standardessentiella patent.

I konsekvensbedömningen bedöms dock inte till exempel vilka verkningar den betydande administrativa bördan, som den föreslagna nya regleringen orsakar i synnerhet innehavarna av standardessentiella patent, har för innovationsverksamheten.

6 Förslagets förhållande till grundlagen samt grundläggande och mänskliga rättigheter

Egendomsskydd

Enligt kommissionen respekterar förslaget till förordning de immateriella rättigheterna som skyddas i artikel 17.2 om egendomsskydd i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, även om det innehåller en begränsning av möjligheten att hävda ett standardessentiellt patent som inte har registrerats inom en viss tidsfrist och inför en obligatorisk tvistlösningsmekanism för fastställande av FRAND-villkor innan en licenstvist förs till en europeisk domstol för prövning. Enligt Europeiska unionens domstols etablerade rättspraxis kan de grundläggande rättigheterna begränsas under förutsättning att dessa begränsningar svarar mot mål av allmänt intresse som eftersträvas av EU och inte, med beaktande av det eftersträvade målet, utgör en oproportionerlig och oacceptabel inskränkning som strider mot själva kärnan i de garanterade rättigheterna (*Hauer v. Land Rheinland-Pfalz*, C-44/79). Kommissionen motiverar att ovan nämnda förslag är i enlighet med allmänt intresse bland annat med att det föreslagna systemet för standardessentiella patent erbjuder information och resultat som präglas av enhetlighet, öppenhet och förutsebarhet på området standardessentiella patent, till förmån för patentens innehavare, användare och slutanvändare, på unionsnivå.

De föreslagna bestämmelserna, genom vilka man begränsar patenthavarens rätt att hävda ett standardessentiellt patent som inte har registrerats inom de angivna tidsfristerna, omfattas av 15 § 1 mom. i grundlagen, enligt vilken vars och ens egendom tryggad. Genom det grundlagsenliga skyddet av egendom skyddas av hävd förmögenhetsvärda rättigheter och intressen, och även patenträtten omfattas av detta (GrUU 28/2005 vp, s. 2-4). Särskilt kommissionens förslag, enligt vilket förordningen också avses bli tillämpad på standarder eller delar av standarder som offentliggjorts före dess ikraftträdande, om ineffektiv licensiering av relevanta standardessentiella patent allvarligt snedvrider den inre marknadens funktion (artikel 1.2b och artikel 66), är betydelsefull med avseende på egendomsskyddet som tryggas i grundlagen, eftersom begränsningen avses gälla befintliga rättigheter rörande standardessentiella patent retroaktivt.

Egendomsskyddet som garanteras i grundlagen omfattar inte bara ägarens principiella rätt att förvalta, använda och utnyttja sin egendom på det sätt denne önskar, utan även rätten att bestämma om den. Om rättigheterna som hör till äganderätten minskas eller begränsas ingriper man samtidigt i egendomsskyddet, fastän föremålet för äganderätten skulle kvarstå intakt hos sin innehavare. Ägarens rättigheter kan begränsas genom lag till exempel genom olika förbud, begränsningar och skyldigheter som gäller användningen av egendom, förutsatt att bestämmelserna uppfyller de allmänna villkoren för en lag som inskränker en grundläggande rättighet. Grundlagsutskottet har ansett att lagstiftarens spelrum ur perspektivet för egendomsskydd i princip är större om de lagstadgade skyldigheterna gäller börsbolag eller andra juridiska personer som är betydande till sin förmögenhetsmassa än om regleringen har mycket direkta verkningar på ställningen för de fysiska personer som finns bakom den juridiska personen (till exempel GrUU 9/2008 rd s. 4 och GrUU 10/2007 rd, s. 2). Utskottet har även ansett att ju längre en juridisk person står från enskilda individer och ju obetydligare och mer indirekta konsekvenser åtgärderna har för enskilda personers konkreta ekonomiska intressen, desto osannolikare är det att åtgärder mot en juridisk person kan stå i strid med det egendomsskydd som garanteras i grundlagen (GrUU 17/1997 rd, s. 3).

Statsrådet fäster uppmärksamhet vid att innehavarna av standardessentiella patent i nuläget huvudsakligen är stora börsbolag, och att det inte är känt att de åtgärder som kommissionen föreslår skulle ha direkta effekter på ställningen för de fysiska personer som finns bakom bolaget. Den fortsatta beredningen bör dock innehålla en bedömning av förslagets eventuella konsekvenser för i synnerhet små företags och fysiska personers egendomsskydd, och det bör ombesörjas att bestämmelserna som begränsar egendomsskyddet i den föreslagna förordningen är tillräckligt tydliga, specifika och förutsägbara.

Rättssäkerhet

Kommissionens förslag om förfarandet för fastställande av FRAND-villkor (den obligatoriska tvistlösningsmekanismen) omfattas av 21 § 1 mom. i grundlagen, enligt vilken var och en har rätt att på ett behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag (rättssäkerhet). 21 § 1 mom. i grundlagen omfattar beslut i tvistemål och brottmål samt i förvaltningsärenden som gäller individens rättigheter och skyldigheter.

Principen om ett effektivt rättsskydd är en allmän princip inom unionsrätten som följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner, och som är fastställd i artiklarna 6 och 13 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och på nytt även i artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Enligt etablerad rättspraxis i Europeiska unionens domstol och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna är de grundläggande rättigheterna ändå inte ovillkorliga, utan de kan begränsas, så länge begränsningarna de facto svarar mot mål av allmänt intresse som eftersträvas genom ifrågavarande åtgärder och inte, med beaktande av det eftersträvade målet, utgör en oproportionerlig och oacceptabel inskränkning som strider mot själva kärnan i de garanterade rättigheterna (se Europeiska unionens domstols dom i ärendet C-28/05, *Dokter m.fl.*, punkt 75 inklusive hänvisningar till rättspraxis och domen av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i ärendet *Fogerty v. Förenade kungariket*, Recueil des arrêts et décisions 2001-XI, punkt 33). Europeiska unionens domstol har ansett strävan att avgöra rättstvister snabbare och till förmånligare kostnader samt att minska arbetsbördan för domstolarna vara legitima mål av allmänt intresse.

Kommissionen anser att i det föreslagna förfarandet för fastställande av FRAND-villkor (den obligatoriska tvistlösningsmekanismen) iakttas rätten till effektiva rättsmedel och rättsskydd

som garanteras i artikel 47 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, eftersom det föreslagna förfarandet uppfyller villkoren för obligatorisk användning av alternativa tvistlösningsförfaranden som fastställts av Europeiska unionens domstol (de förenade målen C-317/08-C-320/08, *Alassini v. Telecom Italia*) och i det beaktas särdragen för licensiering av standardessentiella patent. Europeiska unionens domstol konstaterar i sitt Alassini-avgörande att en nationell lagstiftning enligt vilken det ska genomföras ett förlikningsförfarande utanför domstol i tvister mellan slutanvändare och leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster inte strider mot principen om effektivt rättsskydd, under förutsättning att förfarandet inte mynnar ut i ett beslut som är tvingande för parterna, möjligheten att väcka talan vid domstol inte väsentligen fördröjs, preskriptionstiden för aktuella rättigheter avbryts under förfarandet eller det inte uppkommer några – eller i vart fall inte några betydande – kostnader för parterna. Statsrådet fäster uppmärksamhet vid att det i fallet Alassini var fråga om ett avsevärt mycket kortare förfarande (högst 30 dagar) än vad kommissionen föreslår för förfarandet med att fastställa FRAND-villkor (högst 9 månader) och dessutom fråga om en situation där målet med förlikningsförfarandet som baserade sig på direktivet låg i konsumentens intresse.

Statsrådet anser att förhållandet mellan kommissionens förslag och principen om ett effektivt rättsskydd ska bedömas grundligt i den fortsatta beredningen och att det bör säkerställas att regleringen inte oskäligt begränsar rätten att få sin sak behandlad av en domstol, som garanteras som en grundläggande rättighet.

7 Ålands befogenheter

Enligt 27 § 10 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har riket lagstiftningsmakt i fråga om patentlagstiftning.

8 Behandling av förslaget i Europeiska unionens organ och de övriga medlemsstaternas ståndpunkter

Kommissionen föredrog SEP-förordningen för Europeiska unionens råds arbetsgrupp för immaterialrätt den 31 maj 2023 som en del av patentpaketet. Rådets ordförandeland Spanien inledde behandlingen av förslaget till SEP-förordning i ovan nämnda arbetsgrupp i juli 2023. Medlemsstaterna har ännu inga officiella ståndpunkter om kommissionens förslag.

Behandlingen av förslaget till förordning har inte ännu inletts i Europaparlamentet. LIBE – utskottet för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor kommer att vara huvudutskott för behandlingen och till rapportör har valts Marion Walsmann, företrädare för den tyska EPP-gruppen.

9 Nationell behandling av förslaget

Statsrådets U-skrivelse har beretts vid arbets- och näringsministeriet i samarbete med justitieministeriet, utrikesministeriet och statsrådets kansli. Arbets- och näringsministeriet ordnade ett öppet hörande av intressentgrupper gällande kommissionens patentinitiativ den 14 augusti 2023.

Utkastet till U-skrivelse har behandlats på EU-konkurrenskraftssektionens (EU 8), som lyder under kommittén för EU-ärenden, sammanträde den 24 augusti 2023.

U-skrivelseutkastet har behandlats på EU-ministerutskottets sammanträde den 15 september 2023.

10 Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet anser det vara viktigt att regleringen som gäller företag är tydlig, förutsägbar, proportionerlig, konkurrensneutral, teknologineutral och innovationsvänlig. En verksamhetsmiljö som uppmuntrar och inspirerar till företagande innebär att företag och medborgare inte kuvas av oskäligt många bestämmelser. Immateriella rättigheter, såsom patent, uppmuntrar företag till innovationsverksamhet och främjar utnyttjandet av innovationer i samhället. De är således en betydande del av innovationspolitiken, vars mål är att bygga förhållanden i Finland som uppmuntrar företag till modig innovationsverksamhet, förnyelse och internationell tillväxt.

Statsrådet förhåller sig synnerligen kritiskt till kommissionens förslag till förordning om standardessentiella patent. Statsrådet anser att målen med förordningen att effektivisera licensieringen av standardessentiella patent och öka öppenheten är viktiga, men anser att de åtgärder som kommissionen föreslår inte till alla delar är i enlighet med proportionalitetsprincipen. Genom den föreslagna nya regleringen skapas en betydande regleringsbörda i synnerhet för innehavare av standardessentiella patent, vilket sannolikt försvagar de europeiska företagens vilja att delta i utvecklingen av internationella standarder. Statsrådet anser det dock vara bra att kommissionen i sitt initiativ har beaktat små och medelstora företags ställning. I förhandlingarna måste det dock säkerställas att en balans, som främjar spridning av standardiserade tekniker samt utveckling av nya tekniker och produkter, upprätthålls i beaktandet av intressena för innehavare och användare av standardessentiella patent, och att företagen inte belastas med en oskäligt tung ny reglering.

Statsrådet förhåller sig synnerligen kritiskt till kommissionens förslag, enligt vilket den föreslagna förordningen under vissa förutsättningar ska tillämpas också på standarder eller delar av dem som har offentliggjorts innan denna förordning träder i kraft, och till att kommissionen avser fastställa sådana standarder genom delegerade akter. I förhandlingarna bör det säkerställas att de befogenheter som överförs till kommissionen är tillräckligt exakt avgränsade, proportionerliga, ändamålsenliga och motiverade.

Statsrådet förhåller sig synnerligen kritiskt till det obligatoriska förlikningsförfarandet för fastställande av FRAND-villkor för licensiering av standardessentiella patent som kommissionen föreslår. I förhandlingarna bör det säkerställas att regleringen inte oskäligt begränsar rätten att få sin sak behandlad av en domstol, som garanteras som en grundläggande rättighet. I förhandlingarna bör det dessutom säkerställas att de föreslagna förfarandena är i enlighet med villkoren i Världshandelsorganisationen WTO:s TRIPS-avtal om handelsrelaterade aspekter av immateriella rättigheter.